

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

MRTsoft

دانشگاه شهید بهشتی

دانشکده ادبیات و علوم انسانی

پایان نامه کارشناسی ارشد تاریخ گرایش جهان

عنوان:

اثرات وقایع بعد از جنگ جهانی دوم، جنگ سرد و منافع

اقتصادی بر روند شکل گیری اتحادیه اروپا

(۱۹۹۲-۱۹۴۵م)

استاد راهنما:

دکتر کریم سلیمانی

استاد مشاور:

دکتر علی بیگدلی

دانشجو:

هدایت محمودی

شهریور ۸۷

۱۱۱۱۱۳

بهر

این رساله در تاریخ ۱۱/۶/۸۷

تاریخ ۱۸/۵/۸۷ در شهر تهران

تاریخ ۱۸/۵/۸۷

عبدالمجید

گروه

تاریخ

۱۳۸۷/۷/۷

کتابخانه مرکزی دانشگاه شهید بهشتی

۱۳۸۷ / ۱۰ / ۶

تاریخ.....
شماره.....
پیوست.....

۸۷/۱/۱۰۲۲۰۷
۸۷/۱۰/۱۵

دانشگاه شهید بهشتی

معاونت محترم تحصیلات تکمیلی دانشکده

با سلام، به آگاهی می‌رساند:

جلسه دفاع از پایان‌نامه تحصیلی آقای هدایت محمودی دانشجوی

دوره دکتری □ کارشناسی ارشد ■ رشته تاریخ گرایش جهان تحت

عنوان اثرات وقایع بعد از جنگ جهانی دوم، جنگ سرد و منافع اقتصادی بر روند شکل‌گیری اتحادیه اروپا با حضور

استاد راهنما آقای دکتر کریم سلیمانی و استادان/ استاد

مشاور آقای دکتر علی بیگدلی و ناظرین

جلسه آقای دکتر منصور بخت

در تاریخ ۸۷/۶/۱۱ ساعت ۱۱-۱۲ تشکیل شد.

پس از دفاع از رساله توسط دانشجو و بحث و بررسی هیأت داوران.

پایان‌نامه نامبرده با نمره ۱۸/۵ و امتیاز عالی

مورد تأیید قرار گرفت.

مدیر گروه تاریخ

تقدیم

به ذات بیکران هستی باشد که قلمم را البریز از عشق خویش سازد

به روح پدرم که دریای عطوفتش بی انتها بود

و

به مادرم که مانند آفتاب گرم و مهربان است.

تقدیر و تشکر

پایان نامه حاضر بدون راهنمایی‌ها و حمایت‌های علمی و معنوی تنی چند از اساتید محترم به نتیجه دلخواه دست نمی‌یافت.

لذا در ابتدا برخورد لازم می‌دانم، سپاس و تشکر خود را از این همراهی‌ها اعلام نمایم:

از جناب آقای دکتر کریم سلیمانی که به عنوان استاد راهنما، قدم به قدم و با دقت نظر طی نگارش رساله اینجانب را همراهی بی‌دریغ نموده و نقش مهمی را در هدایت و به انجام رسیدن پایان نامه برعهده داشتند.

از جناب آقای دکتر علی بیگدلی استاد مشاورم که با ارائه نقطه نظرات، پیشنهادات و نقادی اصلاح‌گرانه خود سهم عمده‌ای را در تدوین این رساله داشتند.

همچنین از آقای دکتر قباد منصوربخت به عنوان استاد داور و آقای دکتر عطاالله حسنی به عنوان مدیر گروه نهایت سپاس و تشکر را دارم.

بمتم بدرقه راه کن ای طایر قدسی

که دار از است ره مقصد و من نوی سفرم

چکیده:

وقوع دو جنگ جهانی بزرگ و ویرانگر در نیمه‌ی اول قرن بیستم میلادی می‌رفت که قاره‌ی اروپا را به ورطه‌ی نابودی بکشاند. ویرانی‌های ناشی از جنگ جهانی دوم و متعاقب آن آغاز جنگ سرد و تقسیم اروپا میان دو ابرقدرت شرق و غرب در طی این دوران، اروپاییان را به فکر نجات خویش انداخت. کشورهای اروپایی تنها راه نجات خویش را از سلطه‌ی شوروی و آمریکا، در همگرایی و اتحاد دیدند. بنابراین از همان آغازین سال‌های پس از پایان جنگ جهانی دوم، تلاش‌های خویش را برای رسیدن به این هدف آغاز کردند.

دولتمردان اروپا برای ایجاد وحدت در قاره‌ی سبز ابتدا به فکر ایجاد یک همگرایی اقتصادی افتادند چراکه آنها همواره به منافع مشترک اقتصادی که تمام کشورهای اروپایی در سایه‌ی اتحاد می‌توانستند بهره‌مند شوند واقف بودند و معتقد بودند که همگرایی اقتصادی منجر به همگرایی سیاسی نیز خواهد شد. اینگونه بود که تلاش برای ایجاد اتحادیه اروپا به طور رسمی و جدی از نیمه‌ی دوم قرن بیستم میلادی از سوی کشورهای اروپایی کلید خورد.

واژگان کلید: همگرایی، جنگ جهانی دوم، جنگ سرد، همگرایی اقتصادی، همگرایی

سیاسی و اتحادیه اروپا.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
.....	چکیده
۱.....	بخش اول: بخش مقدماتی
۲.....	کلیات
۳.....	مقدمه
۳.....	درباره موضوع
۳.....	طرح مسأله و پرسش اصلی
۴.....	سؤالات
۴.....	سؤال اصلی
۵.....	سؤالات فرعی
۵.....	فرضیات
۵.....	اهمیت مسئله
۶.....	پیشینه و ادبیات تحقیق
۶.....	روش و نوع تحقیق
۷.....	دشواری‌ها و موانع تحقیق
۸.....	سازمان تحقیق
۹.....	بررسی و نقد منابع
۱۲.....	فصل اول: چهارچوب نظری
۱۲.....	ریشه تفکر همگرایی
۱۲.....	آراء فلاسفه و اندیشمندان بزرگ در مورد همگرایی
۱۲.....	الف) افلاطون
۱۲.....	ب) ارسطو
۱۲.....	ج) آگوستین قدیس
۱۲.....	د) ابن خلدون

- ۱۳..... (ه) ژان ژاک روسو
- ۱۳..... اتحاد و همگرایی اروپا از دیدگاه اندیشمندان
- ۱۴..... (الف) دی‌بوآ
- ۱۴..... (ب) امیلی گروسه
- ۱۴..... (پ) سالی
- ۱۴..... (ت) گروسیوس
- ۱۵..... (ث) لایب نیتس
- ۱۵..... (ج) سانیت پیّر
- ۱۵..... (چ) ویلیام پن
- ۱۵..... (ح) بلرز
- ۱۵..... (خ) ژان ژاک روسو
- ۱۵..... (د) بنتام
- ۱۵..... (ذ) امانوئل کانت
- ۱۶..... (ر) سن سیمون و آگوستین تیری
- ۱۶..... (ز) ژان مونه
- ۱۶..... (ژ) کنستان، کندورسه، اشپنگلر، والدی، ناداریاگا
- ۱۷..... روند همگرایی اروپا پیش از جنگ جهانی اول
- ۱۹..... همگرایی اروپا در فاصله بین دو جنگ جهانی اول و دوم
- ۲۱..... تئوری‌های ارایه شده در زمینه همگرایی
- ۲۱..... (الف) تئوری فدرالیسم
- ۲۴..... (ب) تئوری کارکردگرایی
- ۲۶..... (پ) تئوری ارتباطات
- ۲۸..... (ت) تئوری نوکارکردگرایی
- ۳۲..... انواع همگرایی
- ۳۲..... (الف) همگرایی سیاسی
- ۳۳..... (ب) همگرایی اجتماعی

- ۳۳..... (پ) همگرایی اقتصادی
- ۳۴..... (ت) همگرایی ایستاری - نهادی
- ۳۴..... درجات همگرایی
- ۳۵..... (ف) مشترک المنافع
- ۳۵..... (ب) کنفدراسیون
- ۳۶..... (پ) فدراسیون
- ۳۷..... (ت) اتحاد
- ۳۸..... بخش دوم: جنگ جهانی دوم و جنگ سرد و تأثیر آن بر همگرایی اروپا
- ۳۸..... فصل اول: علل و نتایج جنگ جهانی دوم
- ۴۲..... زمینه‌های شکل‌گیری جنگ جهانی دوم
- ۴۹..... کنفرانس مونیخ
- ۵۳..... نتایج جنگ جهانی دوم
- ۷۳..... قرارداد موآت هیتلر و استالین
- ۷۴..... وضعیت اروپا پس از جنگ جهانی دوم
- ۷۶..... انگلستان
- ۷۹..... فرانسه
- ۸۱..... آلمان
- ۸۴..... فصل دوم: جنگ سرد و همگرایی اروپا
- ۸۱..... تعریف جنگ سرد
- ۸۴..... سه رهیافت نسبت به جنگ سرد
- ۸۴..... (ف) سنت‌گرایی
- ۸۵..... (ب) تجدیدنظرطلبان
- ۸۶..... تجدیدنظرطلبان معتدل
- ۸۶..... تجدیدنظرطلبان تندرو
- ۸۷..... (پ) پسا تجدیدنظرطلبان
- ۸۸..... نظام دوقطبی و علل نزدیکی اروپا و آمریکا

- طرح مارشال و بازسازی اروپا ۹۷
- تشکیل پیمان ناتو و سلطه آمریکا بر اروپا ۱۰۴
- بخش سوم: منافع اقتصادی و روند همگرایی اروپا ۱۰۹
- فصل اول: منافع اقتصادی و همگرایی اروپا ۱۱۰
- انواع همگرایی اقتصادی ۱۱۰
- الف) منطقه آزاد تجاری ۱۱۱
- ب) اتحادیه گمرکی ۱۱۳
- پ) بازار مشترک ۱۱۴
- ت) اتحادیه اقتصادی ۱۱۵
- ث) همگرایی کامل اقتصادی ۱۱۵
- وضعیت اقتصاد اروپا بعد از جنگ جهانی دوم و دوران جنگ سرد ۱۱۵
- مناقشات اقتصادی اروپا و آمریکا در دوران جنگ سرد ۱۲۱
- رقابت اقتصادی اروپا و آمریکا ۱۲۸
- الف) قطب آمریکا ۱۲۸
- ب) قطب اروپا ۱۲۹
- رقابت اروپا و آمریکا در نیمکره جنوبی ۱۳۰
- فصل دوم: پیامدهای فروپاشی شوروی و پایان جنگ سرد بر نظام بین‌الملل ۱۳۲
- الف) اضمحلال نظام دوقطبی ۱۳۲
- ب) رهایی بلوک شرق از سلطه شوروی ۱۳۳
- پ) وحدت سیاسی - اقتصادی اروپا ۱۳۴
- پیامدهای فروپاشی شوروی و پایان جنگ سرد بر همگرایی کشورهای اروپایی ۱۳۵
- الف) تأثیرات فروپاشی شوروی و پایان جنگ سرد بر همگرایی اقتصادی کشورهای اروپایی ۱۳۵
- ب) تأثیرات فروپاشی شوروی و پایان جنگ سرد بر همگرایی سیاسی کشورهای اروپایی ۱۳۶
- ابعاد همگرایی اقتصادی کشورهای اروپایی ۱۳۸

۱۳۸.....	الف) جامعه زغال سنگ و فولاد .....
۱۴۲.....	ب) جامعه اقتصادی اروپا .....
۱۴۵.....	پ) انجمن تجارت آزاد اروپا .....
۱۴۹.....	ت) جامعه انرژی اتمی اروپا .....
۱۵۰.....	ث) جامعه اروپا .....
۱۵۲.....	بخش چهارم: شکل گیری اتحادیه اروپا .....
۱۵۳.....	فصل اول: مروری بر روند شکل گیری و ادوار تحولات اتحادیه اروپا .....
۱۵۳.....	همگرایی اروپا از جنگ جهانی دوم به بعد .....
۱۵۵.....	الف) شورای اروپا .....
۱۵۶.....	ب) جامعه زغال سنگ و فولاد اروپا .....
۱۵۷.....	پ) جامعه دفاعی و جامعه سیاسی اروپا .....
۱۵۷.....	جامعه دفاعی اروپا .....
۱۵۷.....	پیمان بروکسل .....
۱۶۰.....	تلاش برای ایجاد جامعه دفاعی اروپا .....
۱۶۳.....	جامعه دفاعی اروپا و تشکیل ارتش اروپایی .....
۱۶۷.....	اتحادیه اروپای غربی .....
۱۶۹.....	جامعه سیاسی اروپا .....
۱۷۰.....	ت) جامعه اقتصادی اروپا و جامعه انرژی اتمی اروپا .....
۱۷۱.....	ث) جامعه اروپا .....
۱۷۳.....	ج) شورای سران اتحادیه اروپایی .....
۱۷۴.....	چ) پارلمان اروپایی .....
۱۷۶.....	ح) قانون واحد اروپایی و عهدنامه اتحادیه اروپایی .....
۱۷۸.....	خ) معاهده ماستریخت .....
۱۷۸.....	مبانی معاهده .....
۱۸۱.....	شکل گیری معاهده .....
۱۸۳.....	محتوای معاهده .....
۱۸۵.....	نتیجه گیری .....
۱۸۹.....	گاهشمار .....
۱۹۲.....	کتابنامه .....

بخش اول:

بخش مقدماتی

کلیات

درباره موضوع

موضوع رساله حاضر با عنوان اثرات وقایع بعد از جنگ جهانی دوم و منافع اقتصادی بر روند شکل‌گیری اتحادیه اروپا، موضوعی اساسی در تاریخ معاصر اروپا محسوب می‌شود چرا که قاره اروپا دستاوردهای کنونی‌اش را در زمینه‌های مختلف سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی مرهون به وجود آمدن وحدت و همگرایی در میان دولت‌های اروپایی می‌باشد. در این رساله سعی بر آن بوده از عوامل مؤثر بر شکل‌گیری اتحادیه اروپا به ویژه وقایع بعد از جنگ جهانی دوم و منافع مشترک اقتصادی سخن رانده شود چرا که این عوامل پایه‌های اساسی شکل‌گیری این اتحادیه را تشکیل می‌دهند.

طرح مسئله و پرسش اصلی

طی چند دهه گذشته، قاره اروپا شاهد گام‌هایی بلند و استوار برای اتحاد بوده است. این تحركات، ریشه در عوامل و ویژگی‌هایی دارند که طی تاریخ، موجب استقبال مردم و حاکمان این قاره از اندیشه و در نهایت «طرح اروپای واحد» شده است.

اشتراک نسبی در فرهنگ، دین، زبان، نژاد، هنر، ادبیات و نوع نگرش نسبت به مسائل انسانی از جمله حقوق بشر، اشتراک در نظام اقتصادی و تجاری، اشتراک در نظام‌های سیاسی اعم از امپراتوری، سلطنتی، پارلمانی و لیبرال دموکراسی جملگی مسائلی هستند که همگرایی و وحدت اروپا را تسهیل کرده‌اند. بر همین مبنا پس از پایان جنگ جهانی دوم، اروپاییان به این نتیجه رسیدند که برای دستیابی به وحدت نسبی، باید با توجه به مشترکات موجود و ضرورت‌های زمانه حرکت کنند.

با پایان جنگ جهانی دوم، وجود ثبات نسبی ناشی از رقابت‌های جنگ سرد از یک سو و توسعه نهادهای اجتماعی و افزایش دانش عمومی از سوی دیگر موجب پدید آمدن نهادها و

سازمان‌های منطقه‌ای و بین‌المللی دولتی و غیردولتی در اروپا شد. این تشکلات به مرور زمینه مبادلات و همکاری‌های منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای را در اروپا به وجود آورد و به تدریج با ارائه تجربیات موفق از فعالیتهای منطقه‌ای و قاره‌ای، زمینه مناسبی برای تبدیل نماد سیم ملی به تفکرات منطقه‌ای جمعی ایجاد شد.

قرن بیستم میلادی شاهد آن بود که در چهارچوب نظام سلسله مراتبی قدرت، قدرت نظامی جای خود را به قدرت اقتصادی داد، به شکلی که کشورهای دارای فناوری، صنعت و اقتصاد برتر در صحنه بین‌المللی حضور مقتدرانه‌تری یافتند. در چنین شرایطی اروپاییان ضمن تلاش در راستای ارتقای توان اقتصادی و نزدیک شدن به جایگاهی بالاتر در صحنه بین‌المللی اقدام به بازنگری در روابط سنتی و دیرینه خود کرده و خط مشی و تدابیر نوینی را به منظور ایفای نقشی جدید در عرصه جهانی ارائه دادند.

به دنبال پایان جنگ سرد و فروپاشی بلوک کمونیست، تغییرات بسیاری در سطح قاره اروپا به وجود آمد. در ابتدای دهه ۹۰ با برداشته شدن دیوار برلین، تقسیم اروپا و مرزبندی آن به شرق و غرب پایان یافت و شرایطی پیش آمد که همگرایی اروپایی مشخصه بارز آن است.

در این پژوهش ناقص سعی بر آن است به انگیزه‌ها و روند شکل‌گیری این هویت اروپایی پرداخته شود.

سوالات:

سؤال اصلی:

وقایع بعد از جنگ جهانی دوم و منافع اقتصادی چه اثراتی بر روند شکل‌گیری اتحادیه اروپا داشته‌اند؟

سؤالات فرعی:

الف) آیا جنگ جهانی دوم و متعاقب آن آغاز جنگ سرد می‌توانند از انگیزه‌های

شکل‌گیری اتحادیه اروپا باشند؟

ب) آیا منافع اقتصادی مشترک نقشی در شکل‌گیری اتحادیه اروپا داشته‌اند؟

فرضیه‌ها:

الف) به نظر می‌رسد جنگ جهانی دوم و متعاقب آن آغاز جنگ سرد نقش فعالی را در

گرایش کشورهای اروپایی به همگرایی ایفا کرده‌اند.

ب) ظاهراً منافع اقتصادی مشترک و به تبع آن تأسیس سازمان‌های مختلف اقتصادی در

سطح قاره سبز دارای اثرات زیادی بر شکل‌گیری اتحادیه اروپا بوده‌اند.

اهمیت مسئله

از آنجا که اتحادیه اروپا به عنوان عالی‌ترین نمونه همگرایی در سطح نظام بین‌الملل قلمداد می‌گردد و همچنین نظریه‌های همگرایی منطقه‌ای با توجه به تحولات اروپای غربی توسعه یافته‌اند، بنابراین موضوعات مرتبط با روند همگرایی در اروپا از اهمیت شایانی برخوردار است. از سوی دیگر با پرداختن به زمینه‌ها و روند همگرایی در اروپا می‌توان به الگوهای بدیل در خصوص خرده‌نظام‌های منطقه‌ای نیز دست یافت.

پژوهش حاضر در این راستا خواهد بود که زمینه‌های شکل‌گیری جنگ جهانی دوم و جنگ سرد چه بودند؟ جنگ جهانی دوم و جنگ سرد چه نقشی در شکل‌گیری اتحادیه اروپا ایفا کرده‌اند؟ و در نهایت منافع اقتصادی چه تأثیری بر همگرایی کشورهای اروپایی داشته‌اند؟

اگر به این سؤالات اساسی پاسخ داده شود، چشم‌انداز روشنی از تاریخ معاصر اروپا در ذهن ما نقش خواهد بست و اصلاً چند تا از دلایل عمده و اساسی شکل‌گیری اتحادیه اروپا

را یافته و می‌توانیم آن‌ها را به عنوان اساس بسیاری از تحولات معاصر و کنونی اروپا به شمار آوریم. اگر فرضیات ما به هرگونه‌ای اثبات شوند می‌توان به یافته‌های نوینی در نظام سیاسی و اقتصادی اروپا دست یافت و براساس این نظام‌ها به نتایج دیگری دست یابیم.

پیشینه و ادبیات تحقیق

پایان‌نامه یا کتابی تحت این عنوان خاص کار نشده است. با مراجعه به کتابخانه‌های ملی، مجلس شورای اسلامی، آستان قدس رضوی، وزارت امور خارجه، بخش تاریخ و علوم سیاسی دانشگاه‌های مختلف و جستجو در سایت اطلاعات و مدارک علمی ایران - IRANDOC - به این نتیجه رسیدیم که در این زمینه به طور خاص و مستقیم پژوهشی صورت نگرفته است. البته موضوعاتی فرعی راجع به جنگ جهانی دوم و علل و نتایج آن، جنگ سرد، کمونیسم و سرمایه‌داری، پایان جنگ سرد و فروپاشی بلوک شرق، اتحادیه اروپا و تحولات آن هرکدام به طور جداگانه و جسته‌گریخته در منابع مختلف مورد بررسی قرار گرفته‌اند. مطالعه و بررسی این منابع مؤلف را در جهت جمع‌آوری مطالب و مستندات مورد نیاز خویش یاری داده‌اند. در جاهایی که نیاز به تحلیل و تفسیر بوده، حتی الامکان سعی شده براساس مطالعات صورت گرفته تحلیل‌هایی در جهت روشن نمودن بهتر موضوع نیز اضافه گردد.

روش و نوع تحقیق

روشی که در جریان این تحقیق به کار گرفته شده، روش تحقیق تاریخی - تحلیلی است که مبتنی بر گردآوری اطلاعات از منابع کتابخانه‌ای و آرشیوی موجود در کار بست روشمند این اطلاعات در جهت اثبات یا رد فرضیات مطرح شده در برابر مسئله اصلی تحقیق بوده است.

دشواری‌ها و موانع تحقیق

شمول موضوع مورد بررسی ما را واداشت به هر منبعی که حتی اشاره‌ای کوتاه به موضوع مورد بحث ما کرده باشد رجوع کنیم، بنابراین تعدد منابع بسیار زیاد است.

منابع می‌بایست در زمینه جنگ جهانی دوم، جنگ سرد، کمونیسم و لیبرالیسم، شکل‌گیری نظام دوقطبی، آغاز و انجام جنگ سرد، اقتصاد و سیاست در اروپای قرن بیستم باشد، پس حوزه مورد بحث بسیار وسیع بوده و نیازمند دقت نظر و باریک‌بینی در مطالعه این منابع و فیش‌برداری از آن‌ها که همه این حوزه‌ها را شامل شود می‌باشد و همچنین باید شرایطی که منجر به شکل‌گیری اتحادیه اروپا بوده‌اند را مورد بررسی قرار دهد.

علی‌رغم کمبود منابع دسته اول محلی و به زبان اصلی در زمینه تاریخ معاصر اروپا و عدم دسترسی به منابع لاتین، سعی در ارایه پژوهش جامع شده است.

منابع مورد استفاده در این پژوهش، از نوع منابع تحقیقاتی و ترجمه‌ای است. مشکلاتی از جمله عدم دسترسی به کشورهای اروپایی و منابع محلی و زبان اصلی، ما را مجبور کرده که ناچاراً به تحقیقات ترجمه شده به زبان فارسی اکتفا کنیم. تا جایی که ممکن بود تلاش شده است از منابع ارزنده خارجی که به فارسی ترجمه شده‌اند، استفاده شود. در مجموع، منابع تاریخی صرف تنها مورد استفاده نبوده‌اند، بلکه در کنار این منابع به منابع علوم سیاسی، علوم اقتصادی، جغرافیای سیاسی، فرهنگ‌ها و واژه‌نامه‌ها و دانشنامه‌ها نیز توجه شده است.

بیشترین منابع مورد استفاده در حیطه کتب تاریخی، سیاسی و اقتصادی بوده است. تلاش شده در کنار استفاده از منابع عمومی از تحقیقات و مقالات جدید علمی، مطابق با بحث تخصصی هر یک از فصل‌ها استفاده شود.

به طور کلی دو مشکل عمده در تهیه تحقیق حاضر وجود داشت:

اول: مشکل عام همه دانشجویان رشته تاریخ به ویژه گرایش تاریخ جهان عدم دسترسی یا دسترسی مشکل به منابع دسته اول و کتب جدید است.

دوم: مشکل شخصی مؤلف، یعنی نداشتن تسلط کافی به زبان‌های خارجی جهت ترجمه متون خارجی در زمینه مؤلفه‌های معین در پژوهش.

سازمان تحقیق

پژوهش حاضر با عنوان: اثرات وقایع بعد از جنگ جهانی دوم و منافع اقتصادی بر روند شکل‌گیری اتحادیه اروپا، شامل چهار بخش می‌باشد که در بخش اول، بطور مقدماتی و فصل اول آن به بررسی چهارچوب نظری، ریشه تفکر همگرایی، تئوری‌های ارائه شده در زمینه همگرایی و درجات همگرایی پرداخته شده است.

در بخش دوم جنگ جهانی دوم و جنگ سرد و تأثیر آنها بر همگرایی اروپا بررسی شده که فصل اول آن علل و نتایج جنگ جهانی دوم را بررسی می‌کند. فصل دوم نیز جنگ سرد و همگرایی اروپا را بررسی می‌کند. در این فصل سعی شده از سه دیدگاه متفاوت به جنگ سرد پرداخته شود و اطلاعاتی در مورد طرح مارشال و پیمان ناتو ارائه گردد.

بخش سوم، با عنوان: منافع اقتصادی و روند همگرایی اروپا شامل دو فصل می‌باشد. فصل اول با موضوع منافع اقتصادی و همگرایی اروپا دربرگیرنده چند مطلب می‌باشد. از جمله: انواع همگرایی اقتصادی، وضعیت اقتصاد اروپا و آمریکا بعد از جنگ جهانی دوم و دوران جنگ سرد، رقابت‌های اقتصادی اروپا و آمریکا.

در فصل دوم به بررسی پیامدهای فروپاشی شوروی و پایان جنگ سرد بر نظام بین‌الملل پرداخته شده است. این فصل موضوعاتی گوناگونی از جمله تأثیرات فروپاشی شوروی و پایان جنگ سرد بر همگرایی اقتصادی و سیاسی کشورهای اروپایی، ابعاد همگرایی اقتصادی کشورهای اروپایی را در بر می‌گیرد.